

**I Halden skal
arbeid, kunnskap og klima
være viktigst**

**Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti
Budsjett for Halden kommune, 2018.**

Innledning

I dette dokumentet presenterer Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti vårt felles forslag til Budsjett 2018. Vi legger rådmannens forslag til grunn for arbeidet, slik at politiske prioriteringer er synliggjort som endringer i forhold til rådmannens dokument.

Verdivalg

Vår politikk bygger på rettferdighet og fellesskap. Vi vil føre en politikk som er forankret i et levende lokaldemokrati, en bærekraftig utvikling, et sosialt og samfunnskritisk engasjement med fokus på demokratiutvikling og åpenhet. Vi vil at Halden skal være et åpent og inkluderende lokalsamfunn med plass til alle.

Vi vil at Halden skal være et samfunn med like muligheter for oss som bor her, et samfunn bygget på solidaritet og fellesskap mellom innbyggerne over kommunegrenser og over landegrenser.

En sterk offentlig sektor, med gode offentlige tjenester, er det viktigste redskapet for å nå vårt mål om å levere tjenester av god kvalitet, og for å bidra til vekst og utvikling i privat sektor.

Derfor sier vi:

- Et klart nei til all form for konkurranseutsetting av de grunnleggende velferdstjenestene som skole og omsorg.
- Nei til salg av kommunale selskaper.
- Et klart ja til å bygge ut velferden gjennom å bedre skolen, omsorgstjenestene, frivilligheten og kulturtilbudet.
- Et klart ja til at nærings- og arbeidslivet har krav på forutsigbare og konkurransedyktige rammebetingelser, rask og effektiv tilrettelegging og service med høy kvalitet.
- Et klart ja til at Halden kommune skal ta sin del av ansvaret for at vi når målene fra Paris-avtalen, og at klima og miljøtiltak skal prioriteres.
- Ja til å bevare søndagen som den er, uten flere søndagsåpne butikker.
- Ja til trygghet for de ansatte og en heltidskultur, og nei til økt bruk av midlertidige ansettelses.

Våre løfter for 2018

På bakgrunn av vårt forslag til økonomiplan 2018-2021 vil vi:

- **Gi barna våre en lese-, skrive- og regnearanti** ved utgangen av 2. klasse.
- **Styrke biblioteket** som demokrati-, lærings- og integreringsarena
- **Etablere et "tidlig innsats team"** på skolene bestående av erfarne lærere.
- **Et team ved hver skole bestående av både pedagogisk personale og fagarbeidere.** Dette for å gi ekstra støtte til elever som henger etter, eller som ligger foran resten av klassen.
- **Langsiktig plan for kompetanseutvikling og EVU** for de ansatte i barnehagene og skolene i Halden.
- **SFO utvikles som en arena for utvikling, læring og god folkehelse.**
- **Oppbygging av digitalt verktøy i skole/barnehage** samtidig med å få på plass nødvendige skolebøker og annet læremateriell
- **Plan for en videreutvikling av de kommunale barnehagene** med skisse for bygging av en ny kommunal barnehage
- **Tilsyn med økonomien i de private barnehagene**
- **Prestebakke skole opprettholdes som en selvstendig skole** og driftes på samme vilkår som våre andre skoler.
- **Barnevernet sikres tilstrekkelig bemanning og kompetanse**, slik at lovpålagte tjenester utføres og tidsfrister overholdes.
- **Prioritere tidlig innsats og forebyggende** tiltak spesielt rettet mot barn og unge, i tråd med føringene lagt i statsbudsjettet for 2018
- **Prosjekt for å få bukt med barnefattigdom i Halden**
- **Større satsing på forebyggende arbeid** innen helse og omsorg
- **Gi folkehelsearbeidet en tydeligere profil** som gjennomsyrrer all aktivitet og planlegging

- **Gi folk med psykiske lidelser eller rusproblemer bedre, raskere og lettere tilgjengelig tjenester**, der endret organisasjonsform på dagsenteret bør derfor vurderes på nytt
- **Styrke helsestasjonen og skolehelsetjenesten** for å bli enda bedre på tidlig innsats og hjelp til ungdom og barn med psykiske lidelser
- Styrke **helsesøstertjenesten**
- Styrke og videreutvikle **miljøvaktmestertjenesten**
- Ha en tydelig prioritering av **tidlig innsats, forebyggende og hjemmebaserte tjenester** innenfor omsorgen – herunder hverdagsrehabilitering og omsorgsteknologi
- **Pleietrengende som har behov for en sykehjemsplass, skal få sykehjemsplass** – når behovet oppstår
- Etablere ordningen med **eldreombud**
- Etablere en **heltidskultur i Halden kommune** som sikrer ansatte som ønsker det hele faste stillinger
- Sikre at **faste oppgaver i Halden kommune utføres med egne faste ansatte**, og at vikarbruk og innleie holdes på et minimum, og bare brukes unntaksvis. Avtaler med byråer som kun er underlagt påseplikten avvikles
- **Midlertidig ansettelse** skal kun brukes ved begrunnet midlertidig behov
- Revisjon av **boligsosial handlingsplan** som skal sikre alle innbyggere tilfredsstillende boforhold
- **Øke antallet lærlinger i kommunen** og forsere planen om å nå en topp i lærlingeinntaket etter 2019
- **Etablere nye lærlingemiljøer** som kan bidra positivt til omstilling
- **Renholdstjenestene** og renovasjon tas tilbake i kommunal regi
- **Et regelverk for innkjøp av varer og tjenester**, samt innenfor bygg og anlegg, som ivaretar en sosial profil, favoriserer det seriøse og organiserte arbeidslivet, og motvirker sosial dumping

- **Helhetlig plan for hvordan Halden kommune skal møte de utfordringene som kommer med klima- og miljøendringer**, herunder kollektivtransport og kollektivtilbud og bruk av alternative energikilder i offentlige bygg
- Få **dobbeltspor til Halden** og riksgrensen innen 2030.
- Få **målinger av luftforurensning** i byen vår som kan brukes for å planlegge tiltak som vil redusere luftforurensningen
- **Utvikle ny miljøprofil**, ikke minst for at vi skal ta vårt ansvar for å nå målene i Paris-avtalen
- **Prioritere ny skole og nytt idretts- og svømmeanlegg** i sentrum
- Utvidelse av **hallkapasiteten i Tistedal**
- Fortgang i arbeidet med å få lagt ut **kommunale boligtomter**
- **Rullere sentrumsplanen**
- Etablere en **muslimsk gravlund**
- **Sammen med partene i arbeidslivet utarbeide** nærings og sysselsettingsplan for Halden
- **Styrke frivilligheten, kulturen og idretten**, spesielt i arbeid rettet mot barn og unge fra lavinntektsfamilier
- **Styrke idrettsrådet administrativt, og med midler slik at idretten kan avhjelpe kontingentsituasjonen for lavinntektsfamilier**
- **Styrke samarbeidet mellom kommunen, politiet og frivilligheten** for å forebygge radikaliserings og ekstremisme
- Etablere en ordning med **næringsvert i kommunen**

Økonomiske rammevilkår

Tidligere års merforbruk

Halden kommune har et akkumulert merforbruk på 250 millioner kroner, opparbeidet i årene 2011, 2012 og 2013. For årene 2014, 2015 og 2016 er det i henhold til forpliktende avtale avsatt 39,4 millioner til inndekning av akkumulert underskuddet.

For årene 2014, 2015 og 2016 er det også opparbeidet et udisponert overskudd / udisponerte fondsmidler på kroner 72,9 millioner. Ser vi dette i sammenheng med at vi for 2017 ligger an til å først kunne avsette 35 millioner i tråd med forpliktende plan, 22 millioner fra økt eiendomsskatt, og deretter disponere et overskudd på anslagsvis 25 millioner – ligger vi foran den forpliktende planen som ble inngått med fylkesmannen og kommunaldepartementet.

Det er ingen tvil om at de siste årene har det politiske flertallet i Halden stått for en brå nedbremsing i kommuneøkonomien, og det har vært ført en politikk som har strammet inn både tjenesteproduksjon, velferdstjenestene, innkjøp, vedlikehold og utvikling.

Dette har til en viss grad vært nødvendig, selv om det har vært politisk uenighet om noen av prioriteringene – og hvor hard nedbremsingen burde være.

Samtidig har det fra vår side vært pekt på mangelen på tiltak som ville kunnet bidra til vekst og utvikling, som samferdsel, boligbygging, arbeidsplassutvikling – og verdien av en moderne og fremtidsrettet skole for å tiltrekke seg unge i etableringsfasen som igjen ville kunne bidra til videre vekst og utvikling.

Vi finner grunn til å minne om at det ble inngått en forpliktende avtale for nedbetaling av akkumulert underskudd innen 2023. Vi kan ikke utelukkende legge resultatet på bunnlinjen til grunn for om de politiske løsningene er vellykket eller ikke, vi må like mye se på kvaliteten i de oppgavene vi er satt til å løse. En forsering av forpliktende plan, får konsekvenser for tjenesteproduksjonen, som eldreomsorgen, skolehverdagen eller det galopperende vedlikeholdsetterslepet vi ser i sentrum av byen vår.

Statsbudsjettet

Statsbudsjettet som er lagt frem for 2018 gir en ytterligere innstramming i økonomien for Halden kommune. Det følger heller ikke med tilstrekkelig friske midler til de nye satsingene som regjeringen legger inn – og som kommunene vil ha ansvaret for å gjennomføre.

Mangelen på offensive tiltak som ville kunne bidra til vekst og utvikling, har også ført til at befolkningsveksten i Halden kommune ikke har vært slik som forutsatt, senest i økonomiplanarbeidet våren 2017. Også dette bidrar til å forverre den økonomiske situasjonen for Halden kommune inn i 2018.

På toppen av dette ser vi at nye prosjekter skyves ut i tid, vedlikeholdsetterslepet vokser – og vi mister muligheten til å hente ut den økonomiske gevinsten som ligger i omstillingen og de nye

tiltakene. Det er i denne sammenheng nok å nevne nye Idd skole, Bergheim, brannstasjon og nå også forslaget vedrørende det nye oppvekstsenteret i sentrum.

Kommunens inntekter

Totalt sett utgjør budsjetterte bruttodriftsutgifter i tjenesteproduksjonen 2.288 mill. kr i 2018. Med så store beløp ligger det alltid et handlingsrom i forhold til å kunne foreta prioriteringer, og omprioriteringer.

Som vi også påpekte da vi la frem vår økonomiplan våren 2017, har vi merket oss at det de siste fem årene har vært et relativt store avvik mellom budsjetterte inntekter, og faktiske inntekter for Halden kommune.

Budsjettår	Positivt budsjettavvik - inntekter
2012	Kroner 83.535.000
2013	Kroner 156.245.000
2014	Kroner 81.572.000
2015	Kroner 99.834.000
2016	Kroner 142.210.000

På bakgrunn av de erfaringene vi har gjort oss de siste årene – og på bakgrunn av regnskapene rådmannen har lagt frem de siste årene, inklusive tertialrapportene for 2017 – gjør vi marginale endringer i inntektsanslaget for 2018.

For ordens skyld, vi legger til grunn at om rådmannen i løpet av første halvår skulle se at budsjettet ikke holder – så vil det bli lagt frem en sak til politisk behandling slik at budsjettet kan revideres på kommunestyrets junimøte. Dersom vi i budsjettperioden skulle få et økt økonomisk handlingsrom – er vi innstilt på gjennom en budsjettrevisjon å bruke dette handlingsrommet til å dempe effekten av planlagte kutt.

Disse midlene, sammen med våre andre omdisponeringer, vil vi bruke for å gi budsjettet en mer sosial profil, satse på skole, tidlig innsats, eldreomsorgen og skape vekst og utvikling i kommunen.

Direkte økonomiske omdisponeringer med en sosial profil

Skattelette med en sosial profil

Vi har gjentatte ganger bedt om å få en grundig gjennomgang av det samlede skatte og avgiftstrykket i Halden kommune. Vi har bedt om å få en sak for politisk behandling slik at vi kan gjøre endringer og vedta en mer sosial profil på det samlede skatte og avgiftstrykket Halden. I mangel på et tverrpolitisk samarbeid om dette, hever vi bunnfradraget for eiendomsskatten fra 250.000 – til 500.000. Dette vil i snitt redusere eiendomsskatten med 1.450 kroner pr. eiendom som ilegges eiendomsskatt, og vil bidra til å gi denne skatteletten en sosial profil.

Økning av sosialhjelpssatsene

En økning av sosialhjelpssatsene til statlig veiledende satser, vil føre til bedre økonomi for søkerne og mer forutsigbarhet for den enkelte. På denne måten vil søkerne bli bedre ivaretatt, også i forhold til fattigdomsproblematikken. I tillegg til vårt økte fokus på frivillig forvaltning, vil dette bedre levekårene for barn av sosialhjelpsmottakere – og er således et viktig bidrag til de 878 barna i Halden som i følge oppvekstrapporten fra BufDir lever under fattigdomsgrensa.

Vi legger til grunn at satsingen også vil føre til færre ekstra søknader eksempelvis vil til TV lisens, medisiner, enkel tannbehandling m.v., noe som igjen vil frigjøre tid til mer utadrettet oppfølgingsarbeid. Ordningen innføres fra 01.06.2018

	Statlig veiledende satser	Halden kommunes satser	Differanse	
Enslige (250)	5950	5450	-500	1 500 000
Ektepar/samboere (85)	9950	9100	-850	867 000
Person i bofellesskap (165)	4950	4550	-400	792 000
Barn 0-5 år (140)	2300	1800	-500	840 000
Barn 6-10 (140)	3000	2300	-700	1 100 076
Barn 11-17 (140)	3900	2800	-1100	1 800 048
Halvårseffekt				2 000 000

Idretten, kulturen og frivilligheten

Idretten, kulturen og frivilligheten er viktige aktører for å motvirke effekten av fattigdom, og kanskje spesielt barnefattigdom. For oss er det en politisk målsetting at alle barn skal gis samme mulighet til å kunne delta på fritidsaktiviteter – uavhengig av familiens økonomi.

Vi avsetter derfor ytterligere 2 millioner kroner til å styrke kulturskolen, korpsene, idretten og frivilligheten – med et spesielt fokus på barnefattigdom. Midlene legges på ramma for HSK.

Andre direkte økonomiske konsekvenser

Driftsrammen for kirken økes med en million kroner, det legges til grunn at pengene går til gravferdspleie, universell utforming, ivaretagelse av kulturarven og sikringstiltak på kirkegårdene.

Det avsettes ytterligere en million kroner til biblioteket, samt fire millioner i investeringsmidler til biblioteket slik at det kan gjøres nødvendige innkjøp.

Det avsettes ytterligere fire millioner til undervisning og oppvekst, summen legges på ramma og disponeres videre av HUO.

Det avsettes ytterligere fire millioner til helse og omsorg, summen legges på ramma og disponeres videre av HHO.

Barndom, barnehage, skole og utdanning

Vi ser med bekymring på situasjonen i haldenskolen, og legger følgende til grunn for vår satsing på barn og unge:

- elever i haldenskolen skal ha nødvendig læremateriell.
- elever i haldenskolen skal ha tilgang til og ha opplæring i bruk av moderne IKT verktøy.
- det skal settes inn vikar ved fravær.
- spesialundervisning, tidlig innsats og grunnleggende norskopplæring skal skjermes fra budsjettkutt.
- tidlig innsats prioriteres, det er billigere å forebygge enn å reparere.

Én fjerdedel av de som starter på videregående opplæring, har ikke bestått fem år etter at de begynte. Om vi ikke gjør noe med dette, betyr det at hver fjerde elev ikke vil fullføre videregående opplæring. Tettere oppfølging og støtte tidlig i skoleløpet vil gjøre at flere fullfører videregående skole.

Skal vi gi alle barn en god start på livet og utdanningsløpet, må vi sørge for nok kvalifiserte voksne, både i barnehagen og på skolen. Gode lese-, skrive- og regneferdigheter tidlig i skoleløpet har avgjørende betydning for om elevene fullfører videregående. Vi vil derfor sette inn ressursene så tidlig som mulig i utdanningsløpet, og ber derfor rådmannen om å prioritere de yngste elevene.

Det hjelper ikke hvor gode lærerne er i jobbene sine om de ikke har nok tid. Vi får stadig høre om lærere og ansatte i barnehagen som opplever at de må velge mellom barn som trenger hjelp eller annen ekstra oppfølging. Det er en grense for hvor mange barn en voksen kan følge opp på en god måte. Flere lærere gjør det mulig å følge opp hver enkelt elev, og å gjøre undervisningen mer variert og tilpasset den enkelte.

Tidlig innsats starter allerede i barnehagen. Forskingen viser at det er stor forskjell på hvordan barn har det i barnehagen når det er pedagogisk leder til stede eller ikke. Flere med pedagogisk

og fagutdanning er særlig viktig for barns språkutvikling. Barnehagen er viktig for å gi barna en god start på livet. Barnehagen er også viktig for å gjøre overgangen til skolen så myk som mulig, og gir oss mulighet til å fange opp elever som strever både sosialt og med manglende ferdigheter tidlig.

Psykiske lidelser er kostbart for samfunnet. Mange psykiske lidelser starter allerede i barne- og ungdomsalder. For at skoler og barnehager skal kunne ta rollen som forebyggende arenaer, må det være høy kvalitet på innhold, og mange nok godt kvalifiserte voksne. Derfor er barnehagen og skolen, i tillegg til familien, de to viktigste arenaene for psykisk helsefremmende og sykdomsforebyggende arbeid. God folkehelse starter i barnehage og skole.

Vi vil advare mot rådmannens forslag om generelle kutt i budsjettene for skole og barnehage, og ser ikke at dette bidrar til å løse utfordringene vi står overfor. Dette er et område som snarere må tilføres nye og større ressurser.

Vi finner også grunn til å advare mot redusert tilbud om tospråklig undervisning.

Verdighet i helse og omsorg

Uavhengig av behovene skal alle i Halden være trygge på at de får den oppfølgingen de trenger gjennom et helt liv. At det finnes et tilbud for de som blir syke, utsettes for en ulykke, eller hvis trenger ekstra pleie og omsorg når de blir gamle.

Det viktigste folkehelsearbeidet handler om det som gjøres før noen blir syke, der hvor vi lever livene våre; i barnehagen, i skolen, i arbeidslivet, på fritidsarenaer, og der vi bor. Derfor må det satses mer på forebygging og tidlig innsats også innenfor folkehelsefeltet.

Det må settes inn tiltak utover dagens nivå, for å forebygge problemer og håndtere utfordringer på et tidligst mulig stadium. Det må etableres lavterskel helsetilbud som gjør det enkelt å få hjelp, satse på folkehelse, ha en skolehelsetjeneste som ser alle elevene, og gjøre det enklere å leve gode, sunne liv for hver enkelt.

En idrettshall, og etterhvert en svømmehall i sentrum vil være viktige virkemidler for et styrket folkehelsearbeid.

Det er viktig at alle får anledning til å leve en god og aktiv alderdom, og at kommunen har gode helsetjenester på alle trinnene i omsorgstrappa – ikke minst for å kunne sette inn tidlig innsats og hjemmebaserte tjenester.

Vi vil her spesielt be rådmannen gjennomgå sektoren, for å styrke de nederste trinnene i omsorgstrappa. Dette for at alle skal kunne leve gode verdige liv og bo hjemme så lenge de ønsker det. For oss er det en forutsetning at det legges til rette for at alle som vil og kan bo hjemme, skal kunne gjøre det.

Vi merker oss en økt satsing på hverdagsrehabilitering, forebyggende arbeid, omsorgsteknologi og digitalisering innenfor helsesektoren – det er bra.

Vi ber rådmannen legge frem følgende saker til politisk behandling:

- Langsiktig investeringsbehov for en nødvendig omstilling av pleie og omsorgssektoren, samt andre langsiktige utfordringer rådmannen ser innenfor sektoren.
- En redegjørelse for hvordan en styrket bemanning innen hjemmebaserte tjenester kan realiseres, og hvilken effekt dette forventes å gi – både kvalitetsmessig og budsjettmessig.

Halden kommune som innkjøper og byggherre - seriøsitetsbestemmelser

Halden kommune skal være i front et seriøst, organisert og anstendig arbeidsliv. På bakgrunn av dette, vil vi innføre nye standard kontraktsvilkår for Halden kommunes anskaffelser av varer og tjenester – samt innenfor bygg og anlegg.

Vi har gjentatte ganger bedt rådmannen igangsette et arbeid for å utvikle et regelverk for innkjøp av varer, tjenester samt innenfor bygg og anlegg - som ivaretar en sosial profil, favoriserer det seriøse og organiserte arbeidslivet, og motvirker sosial dumping. Så langt kan vi ikke se at dette arbeidet er igangsatt, i det minste ikke lagt frem for politisk behandling.

På bakgrunn av dette, fremmer vi igjen et eget forslag til seriøsitetsbestemmelser som vi ber rådmannen implementere.

Det gjøres for ordens skyld oppmerksom på at tilsvarende eller lignende bestemmelser er innført i en rekke andre kommuner, under navn som "Sarpsborg-modellen", "Skiens-modellen" eller "Oslo-modellen".

Det er har de siste årene vært en utvikling med utbredt arbeidslivskriminalitet og sosial dumping i bygg- og anleggsmarkedet og på en del tjenesteområder. Utviklingen innebærer utbredte brudd på arbeidsmiljølovgivning, skattelovgivning - og grov utnyttelse av sårbar arbeidskraft uten anstendige ansettelsesforhold.

Konsekvensene av denne utviklingen innebærer bl.a.:

- bortfall av retten til fast ansettelse med forutsigbar lønn til å leve av
- lavere produktivitet og kvalitet i bransjene/ leveransene
- dårligere lønns- og arbeidsvilkår for arbeidere
- færre lærlinger og alvorlig svikt i nødvendig rekruttering til byggfagene

Halden kommune er en stor innkjøper, og de nærmeste årene står vi overfor store investeringer knyttet til oppføring av bygg og anlegg.

Vi ønsker da at Halden kommune skal bruke sin innkjøpsmakt til å snu den negative utviklingen vi nå ser. Halden kommune skal fremme et seriøst arbeidsliv – med anstendige arbeidsforhold og rettferdig konkurranse mellom seriøse leverandører som tar samfunnsansvar på alvor.

Vi ber rådmannen foreta de nødvendige grep for å innføre en slik ordning i Halden kommune, samt legge frem saker for politisk behandling der dette er nødvendig, slik at Halden kommune minimum kan innføre følgende seriøsitetsskrav:

Krav om bruk av fast ansatte. Mange av dagens leverandører har få ansatte og leier i hovedsak inn ansatte fra bemanningsbyråer eller bruker flere ledd underleverandører. Vi ønsker å snu denne trenden. Vi ber om å få utarbeidet en bestemmelse som sier at det i all hovedsak skal benyttes fast ansatte ved utførelse av oppdrag for Halden kommune.

Krav om tarifflønn mellom oppdrag. Selv om vi ønsker at ansatte skal være fast ansatt når de utfører oppdrag for Halden kommune, ser vi at det i enkelte og helt spesielle tilfeller kan være behov for å benytte bemanningsforetak.

En av utfordringene ved bruk av bemanningsforetak er at de ansatte ikke får lønn mellom oppdragene. Dette er veldig uforutsigbart lønnsmessig for de ansatte og har flere andre uheldige konsekvenser.

Vi vil derfor innføre krav om at leverandøren skal sørge for at personell fra bemanningsforetak som leverandøren benytter til å oppfylle kontrakten med oppdragsgiver, har arbeidskontrakter som sikrer disse tarifflønn e.l. mellom etterfølgende oppdrag - enten oppdragene er for oppdragsgiver eller andre - så lenge kontraktsperioden mellom leverandøren og oppdragsgiver varer.

Krav om faglærte håndverkere. Vi mener at økt fagkompetanse fremmer seriøsitet i arbeidslivet og sikrer bedre kvalitet på arbeidet. Vi vil derfor øke andelen håndverkere med fagbrev på våre kontrakter. Det vil bli stilt krav om at minimum 50 % av arbeidede timer innenfor bygg- og anleggsgagnene skal utføres av fagarbeidere eller personer med dokumentert fagopplæring i henhold til nasjonal fagopplæringslovgivning eller likeverdig utenlandsk fagutdanning. Det skal være fagarbeidere i alle relevante fag.

Krav om lærlinger. Vi vil kreve minimum 10 % lærlinger på kontraktene på områder med behov for lærlinger.

Innslagspunktet for lærlingekravet vil være på 1,1 mill, dvs. statlig terskelverdi (for kommuner er innslagspunktet 1,75 mill) og 3 måneders kontraktsvarighet.

Begrensning i antall ledd underleverandører. Vi har per i dag et krav om maks to ledd underleverandører i vertikal kjede. Vi ønsker å ha full oversikt over hvilke leverandører som opererer på kommunens kontrakter. Vi ønsker å stramme inn bruken av underleverandører ytterligere, og vil derfor stille krav til at det kun skal benyttes ett ledd underleverandører i vertikal kjede.

Internkontroll, sikkerhet, helse og arbeidsmiljø. Nøkkelpersoner i prosjektet skal forstå og kunne gjøre seg godt forstått på norsk. Manglende kommunikasjon og manglende evne til å forstå sikkerhetsinformasjon m.m. utgjør en sikkerhetsrisiko og kan hindre tilstrekkelig forståelse av oppdraget.

Krav om HMS-kort fra første dag og system for elektronisk mannskapsoppfølging. Dette å kunne ha kontroll på hvem som arbeider på kommunens kontrakter. Ved å innføre et slikt system, kan vi på en langt bedre måte følge opp viktige seriøsitetsskrav.

Rett til innsyn i alle leverandørens forhold som har betydning for oppfyllelse av kontrakten. Leverandøren skal vederlagsfritt stille nødvendige ressurser og dokumentasjon til disposisjon for oppdragsgivers kontroll. Medvirknings og dokumentasjonsplikten omfatter også underleverandører.

Følgende krav skal stilles i kommunens anskaffelseskontrakter uavhengig av bransje og kontraktens verdi:

Lønns- og arbeidsvilkår. Ansatte skal ha lønns- og arbeidsforhold i tråd med allmenngjort eller landsdekkende tariffavtale. Der det ikke er allmenngjort eller landsdekkende tariff, skal det ses hen til lokale tariffavtaler eller tariffavtaler for lignende områder - og fastsettes lønn- og arbeidsvilkår som ikke er dårligere enn disse. Slik skal vi sikre at alle ansatte som arbeider for Halden kommune får anstendig lønn og skikkelige arbeidsvilkår.

Krav om betaling til bank. For å sikre økt sporbarhet i transaksjoner og motvirke svart økonomi vil vi kreve at all lønn m.m. skal betales til den enkeltes konto i bank.

Forbud mot kontant betaling. For å motvirke svart økonomi og for å sikre sporbarhet i transaksjoner skal all betaling leverandører foretar for kjøp til Halden kommune foretas med elektronisk betalingsmiddel. Leverandøren skal derfor f. eks ikke kunne kjøpe varer med kontanter.

Klima og miljø

Norge har ratifisert Parisavtalen som trådte i kraft 4. november 2016. Dette får betydning for hvordan vi organiserer driften og den videre utviklingen av Halden. Rådmannens forslag inneholder få tiltak av hva som er nødvendig å gjøre lokalt for å oppnå de miljø- og klimaforpliktelser Norge har påtatt seg.

Vi vil også peke på verdien av dobbeltspor fra Oslo til Gøteborg, for å på denne måten løfte gods fra vei til bane. Her spiller Halden en nøkkelrolle, dette vil kanskje være et av våre viktigste bidrag for å bidra til å redusere klimautslippene i hele østlands- og grenseregionen. Vi ber rådmannen legge frem en sak for formannskapet, slik at vi kan få drøftet hvordan vi i fellesskap kan bidra til å få dobbeltspor til Halden og riksgrensen innen 2030.

De store prosjektene innenfor idretten

Hallkapasiteten i Halden er sprengt, noe som ikke bare skaper utfordringer for toppidretten – men også for bredde og barneidretten. Vi vil derfor prioritere idrettsanlegg i tilknytning til en ny sentrumsskole.

Vi legger til grunn at en idrettshall/kamparena på Os planlegges som første byggetrinn, i et prosjekt med grovt skissert tre byggetrinn. Idrettshallen/kamparenaen er byggetrinn en, ny skole som byggetrinn to – og en svømmehall lokalisert ved siden av St. Joseph som tredje byggetrinn.

Rådmannen bes planlegge hele prosjektet under et, slik at det i planleggingen tas høyde for at byggingen av ny svømmehall kan fungere som en utvidelse av sentrumsskolen, dette for å ta unna en forventet befolkningsvekst i sentrumsnære områder. Rådmannen bes også vurdere hvordan omkringliggende tomter og bygg kan tas inn som endel av prosjektet, for å avhjelpe eventuell plassmangel.

I planleggingen bes det vurdere hvilken andre enheter/funksjoner som kan legges inn i et oppvekstsenter. Rådmannen bes fremlegge forslag til avtale med Fylkeskommunen for politisk behandling, slik intensjonsavtalen tilsier.

Vi ber rådmannen bidra til å kvalitetssikre og videreføre den planleggingen som allerede er igangsatt rundt ny svømmehall i sentrum.

Vi ber rådmannen legge frem en sak til behandling i formannskapet, slik at vi kan finne rom for investeringsmidler til en utvidelse av hallkapasiteten i Tistedal. Det forutsettes at prosjektet i Tistedal ikke vil føre til forsinkelser eller utsettelse for det planlagte hallprosjektet i sentrum, og sentrum oppvekstsenter. Det forutsettes videre at en utvidelse av hallkapasiteten i Tistedal ikke fører til økte driftskostnader for Halden kommune.

En håndsrekning til kultur, bibliotek og frivillighet

Halden er kulturbyen, rockebyen – Halden er byen med det store hjertet, dugnadsånden og ildsjelene. Ved etableringen av Brygga kultursal, og satsingen på Fredriksten festning som kultur og konsertarena har vi befestet vår posisjon. For å kunne videreutvikle dette, er det behov for å gi en økonomisk håndsrekning, samt gjøre noen organisatoriske grep.

Kulturbasert næring er et av satsingsområdene til Halden kommune fremover, og selv om 31.000 innbyggere i byen vår ikke kan leve av å synge karaoke til hverandre, eller av å gå på konserter – er dette likevel et område som har vekstpotensial og som kan bidra til å sette fart i deler av handel og servicenæringen i byen.

Vi er opptatt av å bruke offentlige midler på en måte som styrker bredden, grasrota og frivilligheten – også innenfor kultursektoren. Samtidig ser vi at kommunen har en viktig rolle å spille med risikokapital og oppstarts midler for prosjekter som senere kan stå på egne ben. På denne bakgrunn faser vi ut støtten til Allsang på grensen, og bruker midlene inn mot idrett, kultur og frivillighet – og da på tiltak spesielt rettet mot barn og unge, samt fattigdomsproblematikk. Fra denne posten avsettes det også midler prosjektmidler til idrettsrådet.

Biblioteket er en viktig arena for å utjevne sosiale forskjeller, og en viktig arena for inkludering, og for demokrati og deltakelse., og vi velger derfor å styrke bibliotektiltaket med ytterligere fem millioner utover rådmannens budsjettforlag.

Vi finner også grunn til gjenta vår henstilling til rådmannen å gå i dialog med Berg IL og Kvik Halden for å finne gode løsninger og få avsluttet prosjekter som tidligere er igangsatt og forskuttert av idrettslagene. Vi ber videre rådmannen om å ta høyde for en avsetning av midler til tilskudd for idrettslag som bygger egne anlegg og søker spillemidler.

Organisering

Skal vi lykkes med å etablere et opplyst og transparent folkestyre i Halden, må flere saker løftes til politisk debatt – og politisk behandling. For at vi som folkevalgte skal kunne gjøre de nødvendige prioriteringer, må vi også ha tilgang til en helt annen informasjon, enn hva som er tilfelle i dag.

Det er en kjensgjerning at budsjettene for Halden kommune er vanskelig tilgjengelig, i liten grad bidrar til å synliggjøre de politiske endringene eller det politiske handlingsrommet. Vi ber rådmannen evaluere måten budsjettet presenteres på, og deretter se dette opp mot måten våre nabokommuner presenterer sine budsjetter på.

Vi finner grunn til å minne om at budsjettet er det viktigste politiske styringsdokumentet gjennom året, og det er således et viktig felles ansvar å sørge for at dette skrives og utarbeides på en måte som gjør innholdet, prioriteringene og tiltakene tilgjengelig og forståelig for så mange som mulig – inklusive de folkevalgte.

Rådmannen bes igangsette et arbeid for å definere tjenestestandarder som gir svaret på hva som skal være et akseptabelt nivå på det kommunale tjenestetilbudet i Halden.

Hvilket tjenestetilbud kan innbyggerne i Halden forvente innenfor helse og omsorg, innenfor skole – eller fra byggesak og renovasjon? Vi legger til grunn at rådmannen etablerer en prosess for å definere slike tjenestestandarder og kvalitetsindikatorer som er godt forankret, både organisatorisk og politisk.

Rådmannen bes videreføre og videreutvikle systemet for helhetlig rapportering på enhetsnivå, dette for at vi som ansvarlige folkevalgte skal kunne ha en tettere oppfølging og kunne bidra til å prioritere ressursbruken på en bedre måte enn hva som er tilfelle i dag.

Rådmannens bes ta initiativ til at den politiske ledelsen i større grad kan være tilgjengelig for folk i byen vår. Et godt alternativ kan være at ordfører og varaordfører gis en kontorplass som gjør dem mer tilgjengelig for folk flest, gjerne i kommunens servicesenter.

Hovedutvalgsstrukturen bør også ha samme organisering som kommunens administrasjon. Kultur bør dermed organiseres under samfunnsutvikling/næring og ikke i undervisning og oppvekst. I tillegg bes rådmannen vurdere hensiktsmessigheten ved å la Familiens hus være budsjettmessig organisert i undervisning og oppvekstsektoren.

En organisasjon på størrelse med Halden kommune, vil kontinuerlig måtte vurdere om organisasjonsstrukturen er hensiktsmessig sett i relasjon til de oppgaver og utfordringer som skal løses.

Vi ber rådmannen legge følgende til grunn for sitt videre arbeid med organisasjonsutviklingen:

- Faste oppgaver i kommunen skal løses ved hjelp av faste ansatte. Vikarbyråer og innleie skal holdes på et minimum, og utelukkende brukes til å dekke midlertidige og uforutsette behov. Kommunens avtaler med vikarbyråer som kun er underlagt «påseplikten» avvikles.
- Nedbemanninger skal så langt som råd er løses gjennom naturlig avgang, eller omplassering. Faste ansatte skal ikke sies opp.
- Det tas initiativ for å få etablert et velfungerende trepartssamarbeid.
- Ved fravær innen skole og barnehage skal det settes inn vikar.
- Det gjennomføres brukerundersøkelser blant mottakerne / brukerne av kommunale tjenester, funnene legges frem for de respektive hovedutvalgene.
- Det igangsettes et eget prosjekt for lederutvikling på mellomleder og enhetsledernivå.

Skal vi lykkes med å omstille kommunen, er vi av den oppfatning at det må etableres nye samarbeidsarenaer som involverer både ansatte, administrasjonen og det politiske nivået. Vi vil her nok en gang peke på behovet for en helhetlig rapportering til politisk nivå, også fra de enkelte enhetene i kommune – og et velfungerende trepartssamarbeid.

Vi ber rådmannen legge frem en sak for politisk behandling, slik at Halden kommune følger arbeidsmiljølovens kapittel 16 om virksomhetsoverdragelse – og prinsippet om at det er oppdraget/tjeneste som settes på anbud og ikke de ansatte.

Rådmannen bes fremme en sak for politisk behandling, hvor rådmannen synliggjør fordeler og ulemper ved å ta tilbake ulike privatiserte tjenester i egen regi. Rådmannen skal ha honnør for at avlastningstjenesten fases inn i kommunen med egne ansatte, og vi ber rådmannen videreføre dette arbeidet.

Halden kommune som samfunnsaktør

Halden kommune har en viktig oppgave å ivareta som samfunnsaktør og samfunnsutvikler. Vi ber rådmannen ta initiativ til å implementere en kultur hvor kommunen sier ja der det er mulig, og sier nei der man må.

For å legge til rette for utvikling, vekst og nyskaping er det viktig at kommunen fremstår som en attraktiv vertskommune, og rådmannen bes iverksette nødvendige tiltak for at Halden skal være en attraktiv kommune å etablere ny næring.

Rådmannen bes sette fortgang i arbeidet med å legge ut kommunale boligtomter, og vi legger til grunn at utbyggere som har arealer som planlegges lagt ut til boligformål blir møtt på en konstruktiv og løsningsorientert måte. Økt konkurranse i tomte og boligmarkedet vil være et gode for alle, og vil føre til økt aktivitet og økt tilflytting.

Nærmere om investeringsbudsjettet

Vi er bekymret for den gjeldsbyrden Halden kommune nå er i ferd med å påta seg, og vil i tiden frem mot kommunestyrets behandling av budsjett jobbe videre med dette. Vi vil derfor allerede nå annonsere at det kan komme endringer på dette punktet når vi legger frem vårt budsjett for

endelig behandling i kommunestyret.

Vi vil påpeke at vi kommer til å ha et spesielt fokus på, og vil være opptatt av å få realisert:

- Nye Idd skole.
- Bergheim.
- Sentrum oppvekstsenter, med tilhørende idrettsanlegg
- Brannstasjon.
- Tistedalshallen

Budsjettskjema 1A - drift

	Budsjett 2018	Budsjett 2017	Regnskap 2016
Skatt på inntekt og formue	722 417	685 051	694 774
Ordinært rammetilskudd	913 001	895 262	846 004
Skatt på eiendom	78 600	100 600	78 151
Andre direkte eller indirekte skatter	0	0	0
Andre generelle statstilskudd	4 716	6 900	7 016
Sum frie disponible inntekter	1 718 734	1 687 813	1 625 945
Renteinntekter og utbytte	8 532	8 533	4 923
Gevinst finansielle instrumenter (omløpsmidler)			
Renteutg.,provisjoner og andre fin.utg.	64 543	68 350	44 583
Tap finansielle instrumenter (omløpsmidler)			
Avdrag på lån	71 800	62 271	56 835
Motpost avskrivning VAR			
Netto finansinnt./utg.	-127 811	-122 088	-96 495
Til dekning av tidligere regnsk.m. merforbruk	45 000	35 000	20 000
Til ubundne avsetninger	24 532	24 533	3 000
Til bundne avsetninger	0	0	17
Bruk av tidligere regnks.m. mindreforbruk			
Bruk av ubundne avsetninger	22 000		
Bruk av bundne avsetninger			
Netto avsetninger	-47 532	-59 533	-23 017
Overført til investeringsbudsjettet			
Til fordeling drift	1 543 391	1 506 192	1 506 433
Sum fordelt til drift (fra skjema 1B)	1 543 391	1 506 192	1 506 433
Mer/mindreforbruk	0	0	-

Budsjettskjema 1 B - drift

	Budsjett 2018	Budsjett 2017	Regnskap 2016
Fellesfunksjoner	217	-834	58 261
Sentraladministrasjon	106 687	115 587	87 926
NAV	59 556	57 349	57 295
Undervisning og oppvekst	630 711	617 670	611 351
Kultur og idrett	45 999	41 882	41 374
Helse og omsorg	623 635	603 236	583 927
Teknisk	76 587	71 302	66 299
Totalt	1 543 391	1 506 192	1 506 433

	Budsjett 2018	Budsjett 2017	Regnskap 2016
Investeringer i anleggsmidler	834 897	793 748	296 257
Utlån og forskutteringer	40 000	40 000	29 129
Kjøp av aksjer og andeler	0	950	13 215
Avdrag på lån	18 000	20 000	45 196
Dekning av tidligere års udekket	0	0	3 840
Avsetninger	10 000	10 000	29 060
Årets finansieringsbehov	902 897	864 698	416 697
Finansiert slik:			
Bruk av lånemidler	769 045	729 811	287 066
Inntekter fra salg av anleggsmidler	10 000	10 000	12 636
Tilskudd til investeringer	0	0	0
Kompensasjon for merverdiavgift	104 852	93 937	5 801
Mottatte avdrag på utlån og refusjoner	18 000	16 500	40 795
Andre inntekter		0	7 073
Sum ekstern finansiering	901 897	850 248	353 371
Overført fra driftsbudsjettet			1 700
Bruk av tidligere års udisponert			
Bruk av avsetninger	1 000	14 450	51 562
Sum finansiering	902 897	864 698	406 633
Udekket/udisponert	0	0	-10 064

	Budsjett 2018	Budsjett 2017	Regnskap 2016
Sentral/Felles	39 900	59 830	79 747
Kultur og kirke	5 000	11 900	3 325
Undervisning og oppvekst	154 994	249 519	5 943
Helse og omsorg	299 750	157 855	7 503
Teknisk	100 977	48 588	13 066
VAR, havn og byggesak	234 276	266 056	186 673
Sum	834 897	793 748	296 257

Budsjett 2018 - Vedtak

1. Rådmannens budsjettforslag, med endringer og tillegg som fremkommer i Arbeiderpartiet og SV sitt budsjettokument vedtas i henhold til Budsjettskjema 1A, 1B, 2A og 2B samt vedlagte budsjettokument.
2. Rådmannen gis fullmakt til å disponere ressursene innenfor hvert område i budsjettskjema 1B. I tillegg gis rådmannen fullmakt til å justere budsjettet mellom områdene i budsjettskjema 1B når det gjelder justeringsbehov av teknisk karakter, og som ikke påvirker tjenestene eller tjenestetilbudet.

Det forutsettes at rådmannen rapporterer til ansvarlig hovedutvalg, formannskap og kommunestyret om justeringen. Omfordelinger mellom sektorene legges frem for formannskap og kommunestyre etter innstilling fra rådmannen.

3. Rådmannen skal påse at rammer og vedtak følges opp og rapporterer månedlig sektorenes økonomi til formannskap og kommunestyre. Rådmannen pålegges videre en forsterket rapportering hvert tertial i hht. rapporteringsrutiner.
4. Formannskapet disponerer investeringsbudsjettet, innenfor tildelt ramme, i henhold til budsjettskjema 2B.
5. Halden kirkelige fellesråd gis et driftstilskudd i tråd med forslaget fra Arbeiderpartiet og SV på 11,915 mkr.
6. Rådmannen gis fullmakt til å ta opp lån på til sammen 766,045 millioner kr. VAR-lån utgjør 234,276 millioner kr av den totale lånesummen. Lånene avdras med en vektet avdragstid sett opp mot objektenes levetid. Startlån utgjør 40 millioner kr av den totale lånesummen og tas opp i henhold til Husbankens retningslinjer, primært med en avdragstid på 20 år.
7. Trekkrettighet i bank på inntil 450 millioner kr videreføres i 2018.

8. Halden kommune skriver ut eiendomsskatt på faste eiendommer, inkludert tomter, i hele Halden kommune for skatteåret 2017 jf. eiendomsskattelovens §2 og 3 bokstav a. For øvrig gjelder (jf. eiendomsskattelovens § 10) følgende for utskrivningen av eiendomsskatt for året 2017:

- a) Med de unntak som er nevnt under skal skattesatsen etter eskl. § 11 være 7 promille av den fastsatte takstverdien.
- b) Med hjemmel i eskl. § 12, bokstav a, skal skattesatsen for «bustadelen i eiendomar med sjølvstendige bustaddelar» og fritidseiendommer være 5,75 promille av takstverdien. Ubebygde tomter beskattes med 5,75 promille av takstverdien jf. eskl. § 12, bokstav b.
- c) I tillegg gis etter eskl. § 11, annet ledd, et bunnfradrag på 500 000 kr for hver selvstendig boenhet i boliger (herunder fritidseiendommer).
- d) Etter eskl. § 7 kan som tidligere, etter nærmere søknad og vedtak for den enkelte eiendom, fritas eiendommer etter dennes bokstav a) «eigedom åt stiftingar eller institusjonar som tek sikte på å gagne ein kommune, eit fylke eller staten» og dennes bokstav b) «bygning som har historisk verdi».
- e) Etter eskl. § 5, bokstav a, fritas eiendom som Staten eier så langt eiendommen har historiske bygg eller anlegg gjennom fredningsvedtak jf. Lov om kulturminner.

- f) Etter eskl. § 5, bokstav h, skal fritas «eigedom som vert driven som gardsbruk eller skogbruk». For slike eiendommer gjelder dog at det skal svares eiendomsskatt for våningshus, kårbolig, med garasjer og uthus, og passende tomt. Eiendomsskatten for dette svares etter samme satser og regler som for boligeiendommer.
- g) Kommunens skattetakstvedtekter.

9. De gebyrsatser som fremkommer i gebyrregulativet vedlagt dette dokument, korrigert for endringsforslag i Arbeiderpartiet og SV sitt forslag vedtas.

10. Kommunale avgifter skrives ut i 4 terminer i 2018, med forfall 20. mars, 20. mai, 20. september og 20.november.

11. Eiendomsskatten skrives ut samtidig med kommunale avgifter.

12. Forskrift for kommunale vann- og avløpsgebyrer vedtas.